

<DIRECTORES, PRODUCTORES I GUIONISTES AL CINEMA CATALÀ RECENT>

2on Informe de L'OBSERVATORI CULTURAL DE
GÈNERE, amb la col·laboració de CIMA
(Associació de Dones Cineastes i de Mitjans
Audiovisuals)

Montserrat Bou / Mª Àngels Cabré / Miriam Porté

Gràfics:

**IQ (Institut per a l'Estudi i la Transformació de la
vida Quotidiana)**

Juliol 2014

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Petita història del cinema català... sense dones

1.2. A qui preocupa que hi hagi dones al nostre cinema

2. DONES AL CINEMA CATALÀ RECENT (2005-2012)

2.1. Percentatges dones/homes: direcció, producció i guió

2.2. Anàlisi dels resultats

3. LA DIRECCIÓ, LA CARA MÉS VISIBLE

3.1. Llargmetratges dirigits per dones a Catalunya 2005-2012

4. DONES A LES ESCOLES DE CINEMA

4.1. Facultat de Comunicació Blanquerna

4.2. ESCAC

5. LA DISCRIMINACIÓ POSITIVA I ALTRES MESURES

5.1. Una Llei d'Igualtat insuficient

5.2. La discriminació positiva

5.3. Altres mesures de correcció

6. UNA MIRADA BÒRNIA

7. BIBLIOGRAFIA

+ ANNEX: QÜESTIONARI 15

1. INTRODUCCIÓ

Aquest 2on Informe de l'Observatori Cultural de Gènere (OCG), *Directores, productores i guionistes al cinema català recent*, fet amb l'estreta col·laboració de l'Associació de Dones Cineastes i de Mitjans Audiovisuals (CIMA), i amb l'ajut en els gràfics de l'IQ, **té per objectiu analitzar quina és la participació de les dones al cinema que s'ha produït a Catalunya en els darrers anys en les seves disciplines més fonamentals: la direcció, la producció i el guió. En concret, hem analitzat les dades que van del 2005 al 2012.**

Al marge d'alguns estudis puntuals, tots força recents, no és freqüent disposar de les dades del nostre cinema segregades per gènere, i molt menys que algú s'interessi per les dones en relació al cinema, ja sigui com a creadores o com a subjectes representats. Per sort **l'any 2006 va néixer CIMA (Associació de dones cineastes i de mitjans audiovisuals)**, que des de les seves primeres passes es dedica a vetllar per la presència de les dones al seté art, impulsant estudis i activitats destinades a aquest fi, com és el cas del irònic premi "Esquenohay", que té per objecte premiar –és un dir- a aquelles persones, pel·lícules, festivals i altres on les dones brillen per la seva absència, o gairebé.

Des de l'OCGènere vam decidir que valia doncs la pena col·laborar amb la seva delegació a Catalunya en la realització aquest Informe i així ho hem fet, aprofitant la seva experiència dels darrers anys analitzant les relacions entre dona i cinema. Agraïm a la seva junta directiva la seva complicitat. L'àmbit d'estudi de l'OCGènere és exclusivament el català, tot i que hem tingut en compte també les dades de la presència de les dones al cinema de la resta de l'Estat.

Aquest Informe 2014 de l'OCGènere inclou un Annex, el QÜESTIONARI 15, que dona veu a 15 +1 dones professionals del cinema (de la direcció, la producció i el guió).

1.1. Petita història del cinema català... sense dones

Catalunya, que sempre ha estat considerada una terra molt fèrtil en el que a l'activitat artística es refereix, es diria que en gairebé totes les disciplines, compta també amb un cinema molt viu que ja fa anys que estrena a les cartelleres de l'Estat Espanyol, en una xifra molt elevada, des d'arriscades propostes minoritàries que tenen molt bona acollida crítica inclús a l'estranger, fins a grans èxits també amb repercussió internacional. De fet, els darrers anys han estat una mostra palpable de què a Catalunya es fan grans pel·lícules que tenen ressò a tota la resta de l'Estat: és el cas de *Pa negre* (dirigida per Agustí Villaronga i produïda per Isona Passola) o de *Lo imposible* (dirigida per Juan Antonio Bayona).

Ja a finals del segle XIX, el pioner Fructuós Gelabert rodava la primera pel·lícula amb argument a les nostres terres, i a començaments del segle XX Barcelona era el centre de la indústria cinematogràfica espanyola –ens referim evidentment a l'època del cinema mut-. Als anys 30 ens trobem amb el genial Buñuel, que no va ser català sinó aragonès: però què seria de *El chal andaluz* sense el nostre també genial Dalí?

Tots sabem que bona part de la intel·lectualitat catalana es va exiliar durant la Guerra Civil i la posterior dictadura, de manera que es van succeir aquí dècades força estèrils també en el camp del cinema. Ens hem de traslladar ja a tocar dels anys 60 per trobar als cineastes de l'Escola de Barcelona, un moviment experimental al qual donarà el tret de sortida el portuguès afincat a Barcelona José María Nunes i que durarà fins al 70. Dones? A l'Escola de Barcelona no abundaran les dones, si no és per sortir –i a ser possible lluir- a les pantalles.

Així doncs, des de finals del XIX fins a dates ben recents, semblaria que les dones no hagin tingut interès pel cinema més que com a espectadores o actrius. Es clar que no es pot dir que per aquelles dates abundessin les dones en cap sector cultural. Amb l'arribada de la democràcia, les dones van començar a participar de manera més activa en les diverses disciplines artístiques i el cinema no va ser una excepció. I des de llavors fins avui, dècades en què el cinema català s'ha enriquit poderosament amb continguts creats també per dones, que han fet del nostre un cinema de més ampli respir i amb més capacitat per donar veu als homes i les dones que formen la nostra

societat. Però, aquesta incorporació ha tingut lloc en un percentatge suficient, ha arribat on hauria d'arribar?

1.2. A qui preocupa que hi hagi dones al nostre cinema

Com acostuma a succeir quan es tracta de reivindicar el paper de la dona en qualsevol àmbit professional, o bé algun aspecte relacionat, encara que no exclusivament, són les dones les que han de moure's per fer activisme social, agitar la coctelera de l'opinió pública, etc. Un exemple clar és el de la recent –i encara viva- mobilització contra l'avantprojecte de llei de l'avortament, que en vista del perfil femení de la majoria que dona la cara sembla que afecta només a les dones, quan és evident que afecta el conjunt de la societat. I si així succeeix amb qüestions de tanta importància vital, què no passarà en el que té a veure amb les disciplines artístiques, aquells universos on molts creuen que s'han de deixar florir les ambicions d'una colla de creadors més que prescindibles.

Al fil d'una onada d'activisme i sensibilització social per part de diversos col·lectius, sembla una preocupació molt recent aquesta de la presència de les dones en els càrrecs de més responsabilitat del cinema (com tots i totes sabem, com a mínim les actrius sempre han existit). Així, **va ser l'any 2013 quan per primera vegada diversos col·lectius internacionals de creadores (CIMA inclosa) es van reunir en la 63ª edició de La Berlinale per analitzar el seu paper en la indústria cinematogràfica i reivindicar la seva presència**, que s'ha constatat com molt minoritària.

<http://cimamujerescineastas.es/htm/comunicacion/blog/noticias.php?id=2059&titulo=ENCUENTRO%20EN%20BERL%C3%8DN%20/%20Organizaciones%20de%20mujeres%20cineastas%20%20deciden%20una%20estrategia%20mundial%20para%20la%20igualdad>

Aquesta acció conjunta ja ens assenyala que si la necessitat de reivindicació existeix, existeix el problema, és a dir el desequilibri en la participació. De fet, des del cinema català, **ja a l'abril de 2008 es va fer la mateixa reivindicació al Festival CineLatino**, on quatre realitzadores catalanes –Roser Aguilar, Mireia Ros, Judith Colell i Laura Mañà- van participar en un cicle de directores on van presentar a diverses ciutats alemanes les seves pel·lícules i van participar en la taula rodona “Dirigimos, ergo existimos”. Tot i així, de què les directores de cinema existien és evident que la indústria de Hollywood no es va assabentar fins que a la seva 82° edició, el 2010, va atorgar l'estatueta a la millor direcció a una dona, Kathryn Bigelow.

S'ha de dir que en l'àmbit de l'audiovisual hi ha hagut molt més interès a plantejar al debat de quina és la representació que es fa de les dones, en especial en el món de la publicitat. En canvi, ha estat pràcticament inexistent l'interès per analitzar perquè hi ha tan poques dones creadores de continguts, sense entendre que una cosa va íntimament lligada a l'altre i que **és gairebé segur que més dones darrere la càmera (en el sentit més ampli de l'expressió) tant en la publicitat, com en la televisió, com en el cinema, repercutirien en una imatge molt menys estereotipada i sovint denigradora de les dones.**

En aquest sentit el **CAC (Consell de l'Audiovisual de Catalunya) vetlla per controlar els continguts discriminatoris i ofensiu en un sentit ampli, i també s'ha ocupat d'aspectes concrets referits al gènere respecte a programes concrets**, com ho va fer per exemple el 2011 (Acord 165), on recordava a Televisió de Catalunya l'obligació d'evitar la presència d'estereotips de gènere i els elements sexistes en els continguts de la seva programació. El CAC també realitza estudis com ara "Els rols de gènere, les relacions d'amor i de sexe en les sèries de ficció i la seva recepció", també del 2011. La seva darrera actuació ha estat convocar les delegacions de sis reguladors audiovisuals per impulsar mesures destinades a lluitar contra la discriminació per raó de gènere i, molt especialment, contra els estereotips en l'àmbit de les comunicacions comercials. Però lamentablement no ens consta com dèiem, per part del CAC, cap preocupació perquè el gènere majoritari en la creació de continguts audiovisuals sigui sent el masculí.

No podíem acabar aquesta introducció sense citar a **Drac Màgic, cooperativa fundada el 1970 que es dedica a l'estudi del cinema i dels audiovisuals amb un interès preferent per les dones, inclosa la seva presència en el camp de la realització i la crítica, per la qual cosa ha impulsat plataformes d'expressió audiovisual per a dones, entre les quals destaca la Mostra Internacional Filmes de Dones**, que enguany ha arribat a la seva 22a edició. Aquesta Mostra ha contribuït i molt a la difusió del talent audiovisual femení tan nacional com estranger, posant a l'abast del públic creacions que d'altra manera no haurien arribat ni als espectadors ni molt menys als circuits comercials. D'altra banda, Drac Màgic ha impulsat el "**Cercador Fílmic Dones**", on actualment es poden trobar més de 3.000 entrades que recullen produccions audiovisuals relacionades amb temes de gènere.

<http://www.dracmagic.cat/ca/cercador-filmic-dones/>

No cal dir que el nostre és un país lent en fer-se eco dels problemes i cercar solucions, i que a l'estranger aquesta greu problemàtica de la falta de paritat en la creació cinematogràfica preocupa molt més. Per posar un cas, el Centre d'Estudis de les Dones en el Cinema i la Televisió de la Universitat de

Sant Diego coordina anualment un estudi anual sobre aquest “sostre de vidre” (The Celluloid Ceiling), considerant-lo conseqüència d’una problemàtica general. Com diu la seva directora, Martha Lauzen: “Si la societat té estereotips respecte al talent i la capacitat de la dona, els treballadors de la indústria del cinema també els tindran” (“Pocas se sientan en la silla del director”, Carolina Góngora; El País, 3/06/2014). Aquí és segur que aquesta resistència a no assumir el problema general del patriarcat que patim, en una triste exhibició de ceguesa, ens porta a no veure’l tampoc en sectors concrets com ara el cinema.

2. DONES AL CINEMA CATALÀ RECENT (2005-2012)

En aquest Informe hem volgut fer un repàs del total de llargmetratges produïts a Catalunya des del 2005 al 2012 per tal de saber quants eren els que responien a una autoria femenina.

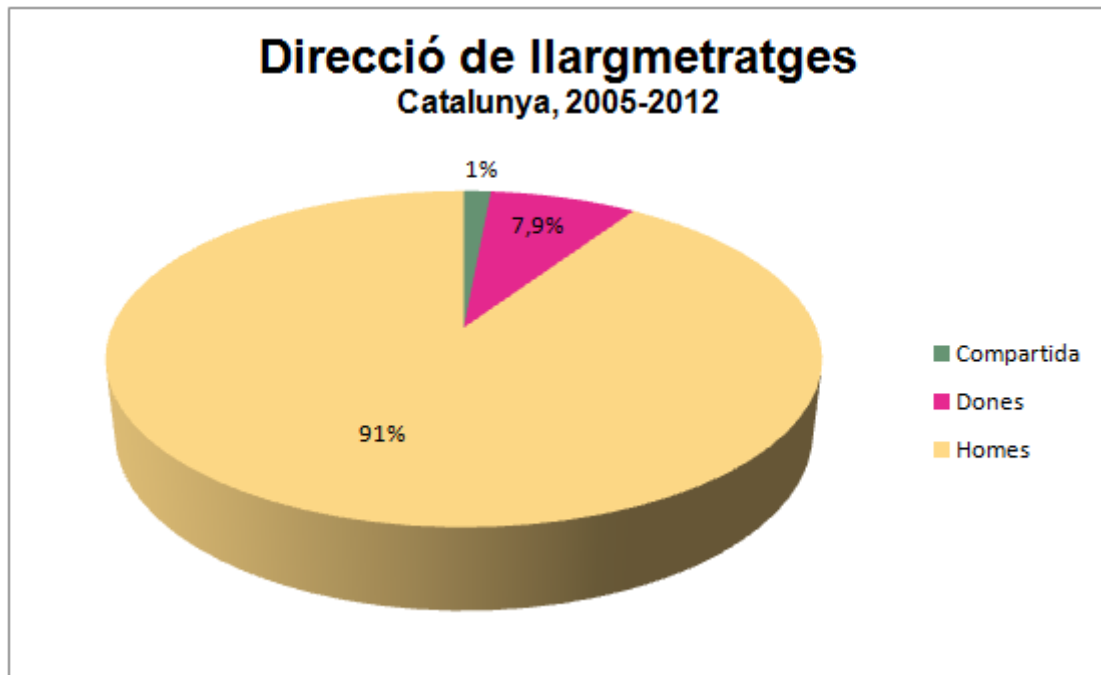
Hem extret les dades de llargmetratges estrenats a Catalunya durant el període citat del llistat que ens ha facilitat l’ICEC (Institut Català de les Empreses Culturals), òrgan de la Generalitat de Catalunya amb competències amb matèria de cinematografia. Mencionar aquí que Catalunya concentra el 40% de la indústria cinematogràfica a Espanya i que a Catalunya es produeixen o coprodueixen vora els 80 llargmetratges l’any.

Amb aquestes dades a la mà, ens hem dedicat a desglossar-les per gènere en les tres disciplines citades, direcció, producció i guió (no sense dificultat en el cas de la producció), sent el nostre objectiu determinar en quina mesura les dones participen a Catalunya com a creadores del nostre cinema i si la seva mirada creadora té prou espai per a consolidar-se com una mirada altra, diferent de la mirada masculina que des dels seus orígens ha determinat el cinema que arriba als espectadors i a les espectadores.

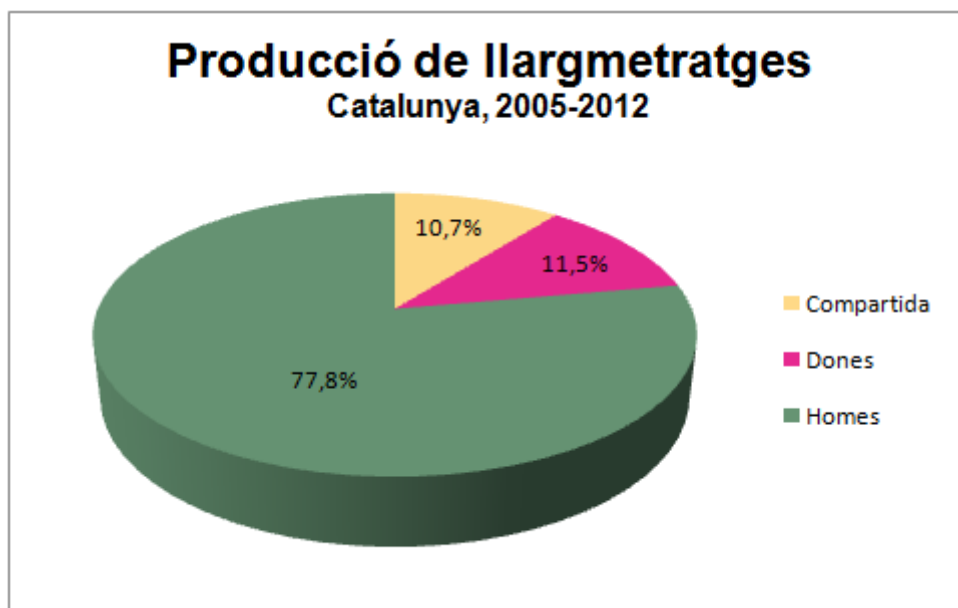
2.1. Percentatges dones/homes: direcció, producció i guió

A continuació, els resultats segregats per gènere de l’anàlisi del total de films de producció catalana estrenats en el període citat (2005-2012) en les categories de direcció, producció i guió.

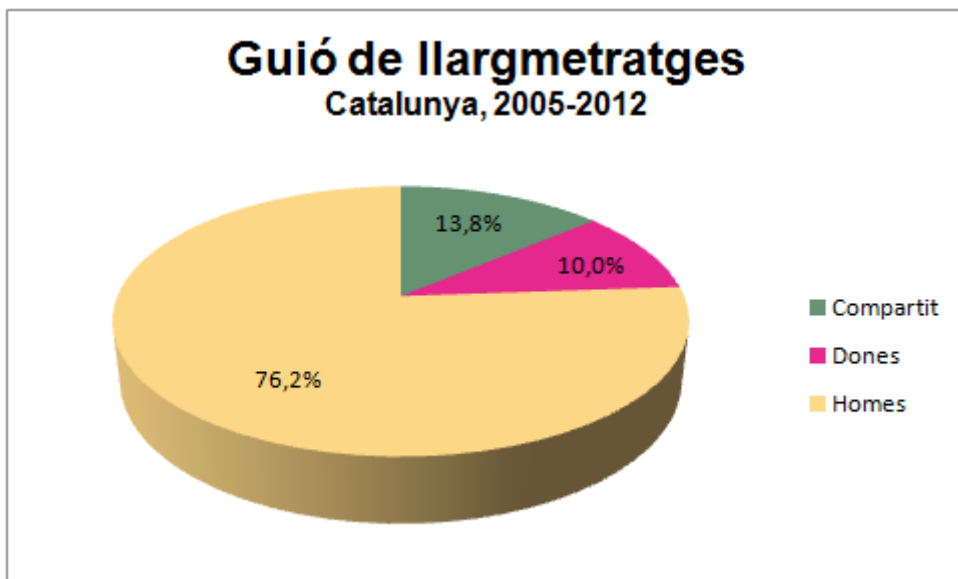
DIRECCIÓ

PRODUCCIÓ

GUIÓ

2.2. Anàlisi dels resultats

Reproduïm a continuació un altre cop els resultats i passem a analitzar-los:

DIRECCIÓ

Dones: 7,9%

Homes: 91%

Compartit: 1%

PRODUCCIÓ

Dones: 11,5%

Homes: 77,8%

Compartit: 10,7%

GUIÓ

Dones: 10%

Homes: 76,2%

Compartit: 13,8%

Un 7,9% de participació femenina en la direcció, un 11,5% en la producció i un 10% en el guió no semblen les xifres ideals per gaudir d'un

cinema plural en el què es refereix als dos gèneres. Més aviat al contrari, haurien de ser un escàndol.

D'aquestes xifres en resulta una mitja d'un 9,8% de participació femenina en els tres àmbits clau mencionats. Si la traslladem a qualsevol altre àmbit professional (la medicina, el dret, l'arquitectura...) ens portaria immediatament a xifres d'un passat força remot al que no voldríem tornar mai. Aquesta dada tan baixa ens diu doncs alt i clar que l'espai de la creació cinematogràfica ara per ara no és un espai compartit pels homes i les dones.

En conseqüència a la pregunta de si el cinema català recent està suficientment representat per les professionals del cinema en els tres àmbits escollits, considerats els més rellevants i determinants en el resultat final, la nostra anàlisi demostra clarament que està insuficient representant per les dones; és més, que el cinema sembla encara un món hostil per a les dones.

3. LA DIRECCIÓ, LA CARA MÉS VISIBLE

Després dels actors i de les actrius, els directors i les directores són la cara més visible del cinema, sent la direcció el lloc professional de més prestigi dels tres citats i també el que més ressò té entre el públic i els mitjans de comunicació. Parlem d'una pel·lícula d'Almodóvar, d'Amenábar, de Bayona, de Bollaín, de Coixet... I en canvi pocs saben qui signa els guions de les pel·lícules i molt menys qui les produeix.

Hem de dir que del 2005 al 2012 s'han estrenat a Catalunya pel·lícules dirigides per dones de gran nivell. Algunes d'elles, encara que no totes, citades aquí pel ressò mediàtic que van tenir o bé per la seva bona acollida, són aquestes: *La vida secreta de las palabras* (2005); *53 días de invierno*, *Madeinusa* o *El triunfo* (2006); *Pretextos* (2007); *Mapa de los sonidos de Tokio*, *La teta asustada* o *Tres dies amb la família* (2009); *Cuchillo de palo*, *Elisa K* o *Morir en San Hilario* (2010); *Katmandú* (2011); i *Els nens salvatges* (2012).

Lamentablement no ens trobem en aquests espai de 8 anys amb un *crescendo* en la direcció de dones, perquè tot i haver-hi un repunt notable als anys 2008 i 2009 (respectivament 9 i 11 pel·lícules dirigides per dones), aquest període acaba amb xifres molt baixes, inclús més baixes de com va començar: el 2005 hi ha 4 films dirigits per dones i el 2012 només 2, és a dir un 50% menys. Però si ho comparem amb el que succeeix el conjunt de l'Estat, la situació és molt semblant. Segons el Ministeri de cultura, d'un total de 172

pel·lícules produïdes a Espanya el 2007, només 19 van ser dirigides per dones (un 11%). Potser ens consoli pensar que al Hollywood del cinema mut hi havia més dones directores que al Hollywood dels anys 70, o que als anys de la nostra Transició només hi havia aquí tres directores: Cecília Bartolomé, Josefina Molina i Pilar Miró.

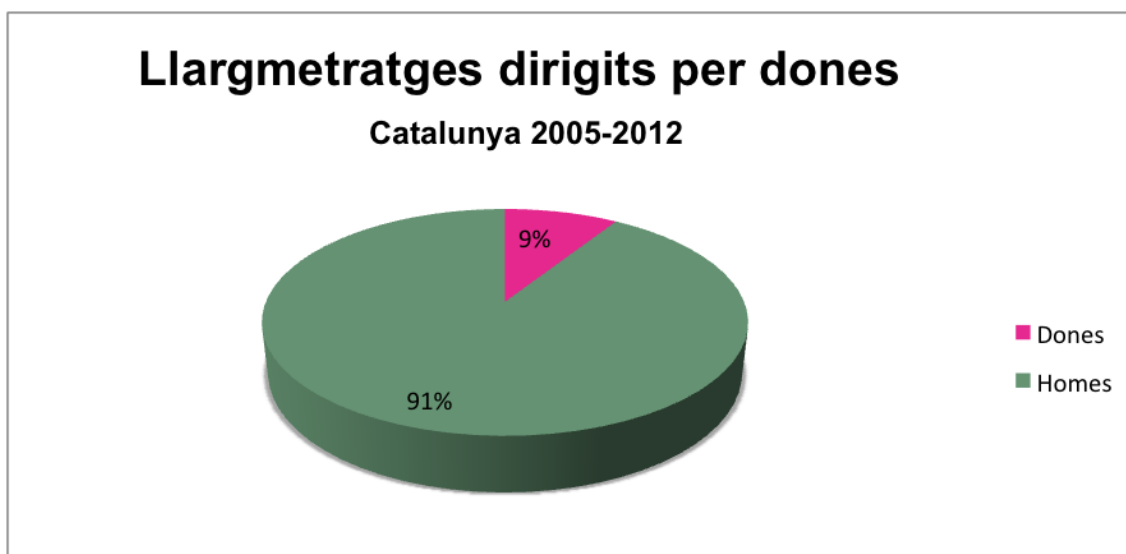
3. 1. Llargmetratges dirigits per dones a Catalunya 2005-2012

Total: 478

Homes: 435 (inclou la direcció compartida)

Dones: 43

Percentatge dones: 8,99 % (9%)

LLARGMETRATGES DIRIGITIS PER DONES A CATALUNYA 2005-2012

2005: 4

2006: 4

2007: 2

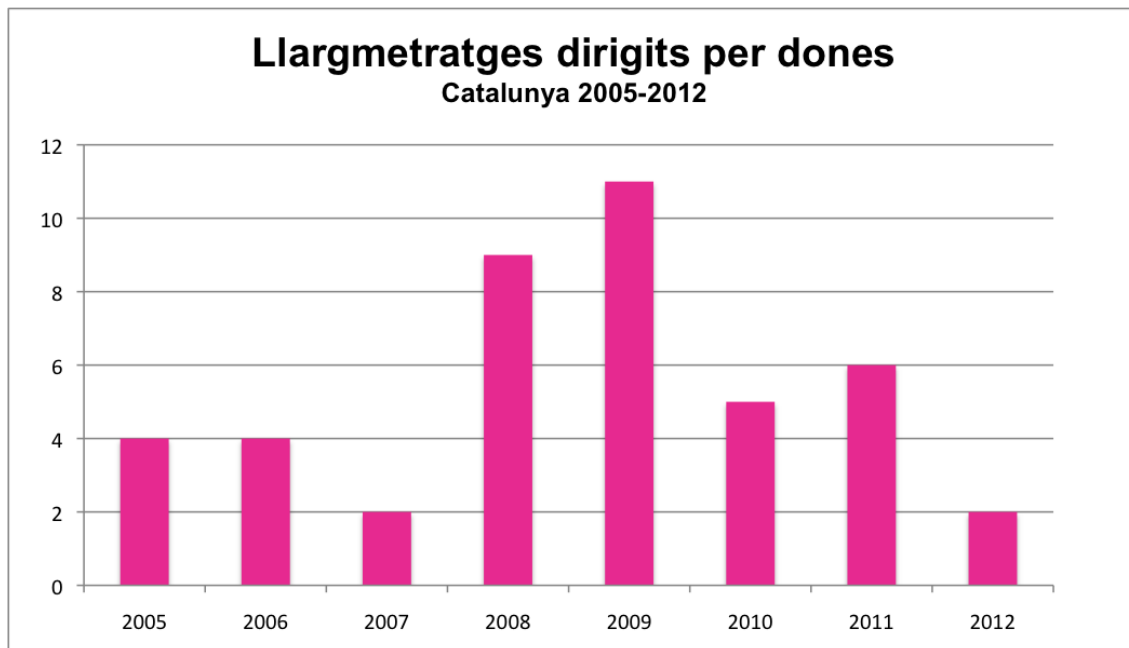
2008: 9

2009: 11

2010: 5

2011: 6

2012: 2

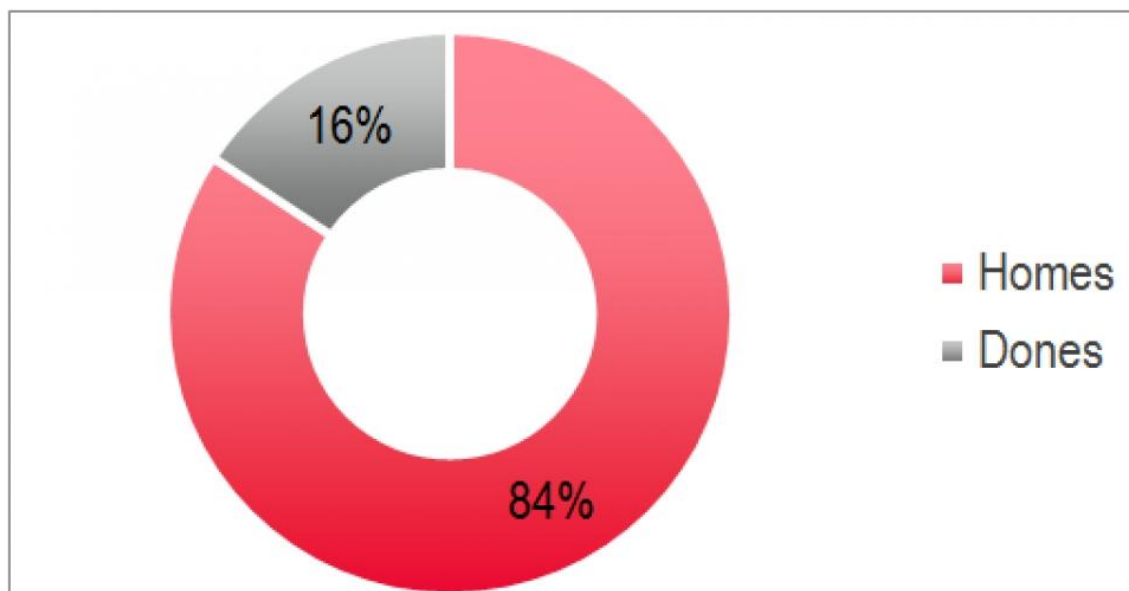
Esperàvem aquests resultats? La resposta és sí i, a la vegada, és no. Per una banda, qualsevol fidel espectador o espectadora de cinema té molt clar que el cinema fet per dones a casa nostre és escàs: no perquè li digui ningú, sinó perquè ho constata quan mira la cartellera per escollir quina pel·lícula anirà a veure. Però per una altra banda, **hi ha un corrent d'optimisme general tant entre la gent com als mitjans de comunicació que transmet la impressió, com hem demostrat clarament falsa, que el cinema fet per dones no és tan excepcional sinó que està inscrit ja en la normalitat**, de la qual cosa es podria deduir que el ventall de pel·lícules de dones, tot i no ser equivalent al de pel·lícules d'homes, tampoc és tan petit com les xifres demostren.

Arrosseguem tants anys de patriarcat que és explicable haver interioritzat un estat de coses que de normal no en té res. En concret pel que fa al cinema, una art que ja no és tan nou donat que té més d'un segle, a banda de les xifres (ben clares), hauríem de pensar amb **altres elements coadjuvants, com ara per exemple que a la televisió pública catalana els programes de cinema els facin només homes i que, per exemple, a la crítica de cinema a casa nostra les dones siguin tan poques.**

3.2. Llargmetratges dirigits per dones a Catalunya 2013-2014

I què ha passat des de 2012? Cap a on va el cinema català en qüestió de gènere? O el que és el mateix, durant el 2013 i el que portem de 2014 tenim raons per cultivar l'optimisme? L'IQ recull el seu web les dades de la direcció segregada per gènere de les pel·lícules produïdes a Catalunya de gener de 2013 a març de 2014 (dades que ha extret de la base de dades de Catalanfilms (<http://www.catalanfilms.cat>)).

146 pel·lícules que responen, comptant les codireccions, a 178 directors/es, dels quals 150 són homes i només 28 dones. **De la qual cosa en resulta un percentatge d'un 16% de dones directores durant el 2013 i la primera meitat del 2014.** Un percentatge certament més alt que el de la mitja del període 2005-2012 (un 7,9% si no comptem les direccions compartides i un 9% si les comptem) i que no deixa de ser encoratjador.

4. DONES A LES ESCOLES DE CINEMA

Davant les baixíssimes xifres que hem presentat sobre direcció, producció i guió, ens trobem amb la paradoxa de què en els estudis de cinema la percepció és que avui en dia les dones són moltes. Hem volgut doncs constatar si es tractava d'una percepció o d'una realitat, sent com són les escoles el lloc on majoritàriament es preparen els homes i les dones destinats a exercir una professió i en aquest cas a fer el cinema català el futur.

És cert que els estudis de cinema són força recents en el ventall educatiu, i també que l'audiovisual és un món que desperta interès entre la joventut, cosa a la qual no és aliena l'explosió de les noves tecnologies. Per a saber en quina mida s'està produint la incorporació de les dones estudiants a les universitats i a les escoles específiques de cinema (encara que això encara no es tradueixi en visibilitat en l'àmbit laboral), hem demanat les dades dels darrers anys desglossades per gènere a tres centres de Catalunya on s'estudia cine:

- Facultat d'Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- Facultat de Comunicació Blanquerna (Universitat Ramon Llull /URL)
- ESCAC (Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya / UB)

Tot i tractar-se d'un centre públic, hem de dir que la Pompeu Fabra no ens ha facilitat cap dada, cosa que lamentem, mentre que sí que ho han fet els altres dos centres, cosa que els agraïm. **Passem a continuació a exposar les dades que ens han facilitat Blanquerna i l'ESCAC, que tot i tractar-se només d'una mostra ens permeten fer-nos una idea d'en quina proporció els nois i les noies estudien cinema a Catalunya.** Serà aquesta proporció suficient per servir des de la igualtat de gènere al nostre cinema?

4. 1. Facultat de Comunicació Blanquerna

[Grau en Cinema i Televisió -Comunicació Audiovisual-]

*Curs 2012/13

El van completar un total de 79 estudiants, dels quals 51 dones i 28 homes, és a dir un **64'5% de dones**.

*Curs 2013/14

El van començar 64 estudiants: 40 dones i 24 homes, es a dir un **60% de dones**.

4.2. ESCAC

L'Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAC), vinculada a la Universitat de Barcelona (UB), i d'on han sortit en els darrers anys alguns dels joves directors que han assolit més èxits de crítica i públic amb les seves primeres pel·lícules, sent aquests directors en la seva majoria homes, ens ha facilitat les dades del seu darrer curs, 2013/14.

Curs 2013/14 (Per estudis)

ESTUDIS	HOMES	DONES	TOTAL
GRAU EN CINEMA I MITJANS AUDIOVISUALS	220	159	379
MÀSTER OFICIAL EN CINEMATOGRAFIA	23	14	37
MASTERS PROPIS	81	70	151
POSTGRAUS PROPIS	15	10	25
CURS PREPARATORI	14	10	24
CURS CONSTRUCCIÓ EFÍMERA	6	9	15
TOTALS	359	272	631

Per estudis: 56,9% d'homes / 43,1% de dones

Curs 2013/14 (Per especialitats)

ESPECIALITATS	HOMES	DONES	TOTAL
DIRECCIÓ ARTÍSTICA	6	33	39
DIRECCIÓ	55	20	75
DOCUMENTAL	13	13	26
DIRECCIÓ DE FOTOGRAFIA	50	30	80
GUIÓ	19	5	24
PRODUCCIÓ	24	26	50
SO	10	7	17
MUNTATGE	43	30	73

Per especialitats / dones:

Direcció artística (84,6%)

Direcció (26,6%)

Documental (50%)

Direcció de fotografia (37,5%)

Guió (20,8%)

Producció (52%)

So (41,1%)

Muntatge (41,1%)

En els estudis, l'ESCAC està lluny de les dades de Blanquerna, atès que el nombre de dones –excepte en un cas- és sempre menor al nombre d'homes. També, si mirem les dades per especialitats, totes elles presenten una majoria d'estudiants homes, amb una sola excepció, direcció artística, on les dones són aclaparadora majoria, un 84,6%. **Tot i així, no són xifres que denotin una gran desigualtat, sinó proporcions força acceptables en el seu conjunt encara que força baixes en direcció i guió, i no així en producció.**

La pregunta és si el nombre de dones que en l'actualitat estudien cinema es traduirà en llocs de treball en un futur proper (com seria lògic esperar) i, cas de què així sigui, si es traduirà també en llocs de responsabilitat dins la indústria del cinema. O bé seguiran confinades majoritàriament a les àrees femenines del vestuari i el maquillatge i als llocs subalterns?

5. LA DISCRIMINACIÓ POSITIVA I ALTRES MESURES

5.1. Una Llei d'Igualtat insuficient

Tal com succeeix amb molts altres sectors (inclosa la cultura), la legislació no fa prou per incentivar el seu camí cap a la paritat. Així, **la Llei orgànica 3/2007 d'igualtat efectiva de dones i homes, coneguda com la Llei d'Igualtat**, tot i tenir entre els seus objectius incorporar mesures “para alcanzar el objetivo de igualdad entre mujeres y hombres y eliminar la discriminación por razón de sexo” (Art. 17), no s'acaba d'implementar perquè no és prou concreta.

El seu Article 26, titulat “La igualdad en el ámbito de la creación y producción artística intelectual”, ja parla genèricament d'algunes mesures (com ara fer polítiques actives d'ajuda a la creació i producció artística i intel·lectual d'autoria femenina, promoure la presència equilibrada de dones i homes en l'oferta artística i cultural pública...). Es clar que es diria que resulta difícil, si no impossible, que en 30 línies aquesta llei legisli amb efectivitat sobre un camp tan ampli.

<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-6115>

Sent com és la Llei d'Igualtat tan genèrica, per no dir tan fluixa en els continguts que afecten el sector cultural, els organismes encarregats de gestionar la cultura pública –generalment a instàncies d'una part del sector, en aquest cas d'orientació feminista, l'associació CIMA inclosa-, s'han vist obligats a implementar polítiques concretes de discriminació positiva que, tot i ser per ara insuficients, no podem deixar de mencionar.

5.2. La discriminació positiva

Tant l'ICAA (Instituto de la Cinematografía y de las Artes Visuales) com des de la seva Àrea de l'Audiovisual l'ICEC (Institut Català de les Empreses Culturals), organisme de la Generalitat de Catalunya encarregat de vetllar pel cinema i l'audiovisual català, posen actualment en pràctica una serie de mesures destinades a caminar cap a la paritat. Ambdues institucions atorguen punts addicionals als projectes per a rebre ajuts públics a aquelles produccions que presenten un equip paritari i també a aquelles guionitzades y/o dirigides per dones.

Assumint els principis de la citada Llei Orgànica 3/2007, **la Llei 55/2007 del Cinema conté mesures que persegueixen impulsar la presència femenina en la creació cinematogràfica i audiovisual.** En el seu Article 19, determina que l'ICAA ha d'establir mesures de foment de la igualtat de gènere en aquests àmbits. Com diem, això es tradueix en assignar punts addicionals a projectes que comptin amb participació creativa femenina a l'hora de valorar-los per a les seves línies d'ajudes.

També insta a respectar la presència equilibrada d'homes i dones en els comitès assessors depenents de l'ICAA. I inclou l'existència d'una categoria cinematogràfica que l'ICAA pot atorgar i que té com a objectiu crear consciència de la necessitat d'assolir la plena igualtat: **“Especialmente recomendada para el fomento de la igualdad de género”.** L'ICAA també manté un diàleg fluït amb les entitats que lluiten per la igualtat i dona suport a iniciatives destinades a donar visibilitat a les dones, com ara jornades o festivals.

Es probable que el fet que la actual directora de l'ICAA sigui una dona, Susana de la Sierra –segona dona en accedir a aquest càrrec després de Pilar Miró–, afavoreixi aquest diàleg fecund amb els col·lectius que reivindiquen més presència de les dones en els llocs claus de la creació cinematogràfica i audiovisual (de la mateixa manera que va ser molt bona interlocutora en el seu dia per el sector cultural en general, en el que respecte als objectius de la paritat, la llavors Ministra de Cultura Ángeles González Sinde). Potser es troba a faltar, per part de l'ICEC, un interès més gran per un problema que lluny d'afectar només els anomenats per el mateix ICAA “col·lectius afectats”, incideix en la societat en el seu conjunt.

Sigui com sigui, la realitat diu que les mesures de discriminació positiva actuals són molt insuficients. Com a exemple, les dades de les subvencions a la producció de llargmetratges a Catalunya 2012 que proporciona IQ al seu web i que van ser extretes de la Memòria ICEC 2012: 91,1% homes, 4,4% dones i 4,4% altres. Els números parlen.

5.3. Altres mesures de correcció

En vista de què aquesta discriminació positiva parcial que impulsen tant l'Administració Estatal com l'Administració Autònoma no impedeix que persisteixi "la bretxa de gènere", suggerim algunes altres **mesures de correcció, a sumar a aquelles que proposen algunes de les entrevistades en el nostre Annex, el Qüestionari 15.**

-Comissions paritàries i jurats paritaris (entenent per comissions paritàries aquelles que tenen un 60/40% d'homes i dones)

l Garanteixen una mirada més plural i són imprescindibles per a començar amb bon peu qualsevol procés de selecció, ja sigui per un ajut econòmic, per una compra de televisió, per la concessió d'un premi, etc.

Evitarien greuges comparatius com ara aquest: als Premis Gaudí 2013 la composició del jurat per gènere va ser un 71% d'homes i un 29% de dones, del que en va resultar que a la seva edició 2013 es va premiar a un 61'9% d'homes i a un 38'1 de dones. (Dades facilitades al web de IQ, extretes de l'Acadèmia del Cinema Català.)

-Compres per part de les televisions

Es tracta d'una peça clau en el procés d'aixecar un projecte cinematogràfic, perquè sovint es tracta de l'eina fonamental per garantir la viabilitat d'un film.

Ajudaria i molt que les televisions incloessin un agent de gènere en ls seus processos d'adquisicions, així com que no permetessin cap comissió no paritària. **Tampoc estaria de més la obligació que un 50% de les compres recaigui en produccions fetes per dones (com a mesura de xoc, com a mínim fins que la situació estigui més normalitzada).**

-Certificat de paritat

l perquè no crear una mena de certificat de qualitat per aquelles pel·lícules que s'han fet sense vulnerar la paritat? Sembla una mesura força urgent si volem fer cinema al servei dels ciutadans i les ciutadanes i dins uns marcs d'actuació realment democràtics.

-Incentivar la incorporació laboral

No ajuda que el sector del cinema es trobi en una situació d'extrem risc econòmic, sent com són les seves inversions immenses. Si la crisi expulsa en primer lloc a les dones del mercat laboral, res ens diu que no estigui succeint també en aquest sector.

I com diu la directora Claudia Llosa al nostre Qüestionari 15 (veure Annex), no és un problema de maternitat ni de veure interrompuda la carrera, sinó que la bretxa es produeix entre els estudis i la incorporació al món laboral, de manera que les mesures haurien d'anar dirigides a aquest salt dels estudis a la professionalització.

-Propiciar la conciliació laboral-familiar

Un rodatge, amb els seus horaris draconians i la concentració en el calendari que pressuposa, no és precisament el lloc ideal per a la conciliació. I tot i que és probable que la difícil conciliació no sigui la pedra angular de la poca presència de dones als llocs de responsabilitat del cinema, és clar que tota ajuda és poca a l'hora de què les dones puguin accedir amb certa normalitat a mons laborals, com aquests, que presentin especials dificultats per a compaginar-los amb la vida quotidiana.

6. UNA MIRADA BÒRNIA

D'ençà que va néixer l'any 2006, CIMA ha denunciat la poca presència de les dones als càrrecs de màxima responsabilitat del cinema, així com la imatge estereotipada que de nosaltres es dona a les creacions cinematogràfiques. Per sort en la seva denúncia –que a l'OCGènere fem també nostra- compta amb la complicitat de diversos sectors, inclòs l'institucional. Així, amb motiu del Dia de la Dona, al març del 2013, **Susana de la Sierra, Directora General de l'ICAA** –Instituto de la Cinematografía y de las Artes Visuales-, feia també seva aquesta preocupació i afirmava en una carta publicada al web del mateix ICAA: **“El imaginario cinematográfico es hoy todavía fragmentado e incompleto, toda vez que el papel y la mirada femeninos en la creación y la producción cinematográficas continúan siendo escasos”**.

<http://www.mcu.es/gabineteprensa/mostrarDetalleGabinetePrensaAction.do?pr ev layout=notasICAA&layout=notasICAA&html=34352013nota.txt&howBack=fal se&cache=init&language=es>

Esbiaixat, potser aquest seria l'adjectiu que més li escau al nostre cinema. No perquè sigui dolent, ni escàs de mitjans, sinó perquè no el fan les persones que seria normal que el fessin. Imaginem, ara per ara, un cinema fet en un 90% per dones. No ens resultaria molt estrany? No seria una anomalia quan al carrer els homes i les dones conviuen en igualtat? Així doncs, perquè no considerem una anomalia que el cinema català el facin els homes en un 90%, com queda demostrar que ha succeït a Catalunya entre els anys 2005 i 2012? Una infrarrepresentació, la de les dones, contra la que políticament s'hauria de lluitar.

Lamentablement aquest raquític 10% de mitja, tan trist, és extrapolable a altres cinematografies, començant per l'espanyola, sent com és una part molt important de la seva producció la que es fa a Catalunya. I a les altres cinematografies sembla que també, doncs per exemple cap cineasta va competir a la secció oficial del Festival de Cannes 2012.

Així ho recull una de les poques crítiques de cinema del nostre país, Imma Merino, a l'article "Las cineastas existen" (La Vanguardia, 11/7/2012), on explica que l'absència va despertar, i amb raó, les ires d'alguns col·lectius feministes i va provocar als EEUU una recollida de signatures sota el lema: "On són les dones directores?". Existeixen, no existeixen? Els falta visibilitat? No és un problema només de Cannes, **com diu Merino: "Aún existen recelos, exclusiones, insultantes paternalismos (esa sonrisa condescendiente recibiendo a una mujer que, mira que cosa, quiere hacer cine) en una industria aún dominada por hombres y en la que siguen escaseando las mujeres productoras"**.

I què volen les dones quan es decideixen a fer cine. Com afirma la propia Merino, i estem d'acord, no aportar una petita dosi de "sensibilitat femenina" sino fer cinema des de la diferència sexual: mostrar una altra mirada, altres temàtiques, altres enfocaments. Perquè, **com deia Iciar Bollaín, la invisibilitat femenina en el cinema suposa "la marginación de la experiencia vital de la mitad de la población de este planeta" (El País, 30/1/2013).**

Vivim temps de transformació radical de la societat en molts aspectes, i és possible que entre altres coses el cinema tal com el coneixíem estigui desapareixent, inclòs el decreixement de la seva importància social. Però seria desitjable que perduri com perduri, amb la variant que sigui, no es perpetuï el cinema patriarcal que fins ara majoritàriament a regnat a les pantalles de tot el món. **Com diu l'actual presidenta de CIMA, Virginia Yagüe: "Apoyar la igualdad de representación implica una sociedad equilibrada con visiones**

distintas. Si no la tenemos, estamos perdiendo miradas y amplitud de contenidos (“Pocas se sientan en la silla del director”, Carolina Góngora; El País, 3/06/2014).

Per anar enllestint aquest Informe, i sense voler abusar de la semiòtica, creiem no traïr a **Teresa de Lauretis** al seu rellevant *Alicia ya no. Feminismo, semiótica y cine* si en aquest paràgraf, allà on ella diu “cine feminista” nosaltres diem “cinema en femení”: **<El objetivo del cine feminista [cine en femenino], por ello, no es “hacer visible lo invisible”, como se suele decir, o destruir totalmente la visión [es refiere a la que han construíd els homes amb el cineme masculí], sino, más bien construir otra visión (y otro objeto) y las condiciones de visibilidad para un sujeto social diferente.>**

Sent com és el cinema tan important per a la formació dels ciutadans i les ciutadanes, i tenint com té tanta influència en la configuració de la realitat social (el cinema no deixa de ser un agent socialitzador), és una veritable llàstima que el cinema català actual ofereixi una mirada bòrnia (fem nostra la paraula que feia servir Montserrat Roig a la literatura).

Perquè les xifres ens diuen que estem molt lluny, llunyíssim, perillosament lluny del 50% que seria, en una societat igualitària, normal i just. **Els amants i les amants del cinema mereixen una mirada plural que no sigui la perpetuació d’una mirada esbiaixada i patriarcal, que només se’ns pot oferir donant veu als homes i a les dones en igualtat de condicions. Una mirada que, last but not least, ajudaria i molt a evitar una imatge esbiaixada de la dona i que promouria una imatge més real, tan necessària.**

7. BIBLIOGRAFIA

- AGUILAR, Pilar: “La imagen y el papel de la mujer en el cine”, en *Las mujeres en la opinión pública* (Madrid, Universidad Autónoma, 1995)
 - “Mujeres de cine: retratos mágicos pero distorsionados”, en *Medios de comunicación, mujeres y cambio cultural* (Madrid, Consejería de Servicios Sociales, 1998)
 - Mujer, amor, sexo en el cine español de los 90* (Madrid. Fundamentos, 1998)
 - “Mujeres realizadoras, una mirada nueva y necesaria”, en *Lecturas: Imágenes* (Vigo, Universidad de Vigo, 2001)
 - “Mujeres de cine: otro género de mirada”, en *Mujeres de cine* (Granada, La Fábrica Onírica, 2004)
 - “El cine, una representación patriarcal del mundo”, en Juan F. Plaza y Carmen Delgado (eds.), *Género y comunicación* (Madrid, Fundamentos, 2007)
- ARRANZ, Fátima (Coord.): *Mujeres y hombres en el cine español. Una investigación empírica* (Madrid, Instituto de la Mujer, 2008)
 - Cine y genero en España* (Madrid, Cátedra, 2010)
- CAMÍ-VELA, María: *Mujeres detrás de la cámara. Entrevistas con cineastas españolas 1990-2004* (Madrid, Ocho y Medio, 2005)
- CASTRO GARCÍA, Amanda: *La representación de la mujer en el cine español de la transición (1973-82)* (Oviedo, KRK Ediciones, 2009)
- CRUZADO RODRÍGUEZ, Ángeles: “Grietas en el techo de celuloide. Directoras del siglo XXI”, en Mercedes Arriaga (coord.), *Mujeres, espacio y poder* (Sevilla, Arcibel Editores, 2006)
- GIL CALVO, Enrique: *Medias miradas. Un análisis cultural de la imagen femenina* (Barcelona, Anagrama, 2000)
- KAPLAN, E. Anne: *Las mujeres y el cine. A ambos lados de la cámara* (Madrid, Cátedra, 1983)
- DE LAURETIS, Teresa: *Alicia ya no: feminismo, semiótica, cine* (Madrid, Cátedra, 1992)

- LLANOS, Bernardita y GOETSCHHEL, Ana María: *Fronteras de la memoria: cartografías de género en artes visuales, cine y literatura en las Américas y España* (Santiago de Chile, Editorial Cuarto propio, 2012)
- NÚÑEZ, Trinidad y LOSCERTALES, Felicidad: *El cine, ¿espejo de la realidad?* (Madrid, Ayuntamiento de Madrid, 2005)
- SELVA, Marta y SOLÀ, Anna: *Diez años de la Muestra Internacional de Filmes de Mujeres de Barcelona* (Barcelona, Paidós, 2002)
- ZECCHI, Barbara: *Desenfocadas. Cineastas españolas y discursos de género* (Barcelona, Icaria, 2014)